

RIKSOMFATTANDE TEMAN UNDER EU:S PROGRAMPERIOD 2021–2027

Riksomfattande tema	2.3. Särskilt mål: Främja övergången till en cirkulär ekonomi (SM 2.6.) Ett klimatneutralt samhälle med en cirkulär ekonomi
Kontaktperson(er) för det förmedlande organet	Närings-, trafik- och miljöcentralen i Tavastland: Johanna Jalonen, johanna.jalonen@ely-keskus.fi , 0295 025 154
Kontaktperson(er) för samordningsprojektet	Olli Voutilainen, olli.voutilainen@luke.fi , 029 532 2402
Ansvarig(a) vid ministeriet/ministerierna	Miljöministeriet: Eeva Alho, eeva.alho@gov.fi , 0295 250 011 Ulla Äänismaa, ulla.aanismaa@gov.fi , 0295 250 428
Genomförandeperiod	1.11.2021–31.12.2027
Uppskattad finansieringsram, offentlig finansiering (EU+staten+kommunen och annan offentlig finansiering)	11,5 miljoner euro

1) Koppling till EU:s strategier, till de landsspecifika rekommendationerna för Finland samt till de nationella strategierna

Den europeiska gröna given har som mål att EU ska ha uppnått klimatneutralitet 2050 och att den ekonomiska tillväxten då ska ha frikopplats från resursförbrukningen. För att uppnå detta mål krävs det att nya, hållbara lösningar utvecklas och att användningen av fossila råmaterial fasas ut. Övergången till en klimatneutral cirkulär ekonomi främjas av en sparsam användning av naturresurser, återanvändning och värdeökning av material samt tjänstefiering.

Som en del av den europeiska gröna given antog kommissionen i mars 2020 en handlingsplan för den cirkulära ekonomin, i vilken kommunernas och regionernas betydelse när det gäller att främja en cirkulär ekonomi betonas. I EU:s kommande initiativ framhålls bland annat åtgärder inom sektorer som förbrukar stora mängder naturresurser, där det finns en stor potential för en cirkulär ekonomi och offentlig upphandling som främjar en cirkulär ekonomi. Kommissionen har utifrån handlingsplanen offentliggjort initiativ som bland annat gäller hållbara produkter, en strategi för hållbara textilier och ändringar i byggproduktförordningen. I Europeiska revisionsrättens särskilda rapport om den cirkulära ekonomin (17/2023) konstateras det dessutom att den cirkulära ekonomin inte har utvecklats i enlighet med målen, och det betonas att EU-finansieringen särskilt bör riktas till cirkulär produktdesign och produkttillverkning.

I de landsspecifika rekommendationer som Finland fått uppmanas Finland att vidta åtgärder för att koncentrera investeringar till den gröna och den digitala omställningen.

Den nationella strategin för offentlig upphandling 2020 har satt som mål att den offentliga upphandlingen ska stödja Finlands mål om klimatneutralitet senast 2035 och genomförandet av en cirkulär ekonomi. För att målen ska kunna uppnås bör samarbetet kring upphandling utökas samt bästa praxis och nya handlingsmodeller utvecklas i de mest verkningsfulla upphandlingskategorierna.

Statsrådet fattade våren 2021 ett principbeslut om ett strategiskt program för cirkulär ekonomi. Målet är en förändring som innebär att den cirkulära ekonomin ska utgöra en ny grund för ekonomin före 2035. I principbeslutet fastställdes mål och mätare samt åtgärder som behövs för att

främja en cirkulär ekonomi och få till stånd en systemförändring. Målet är att minska förbrukningen av icke-förnybara naturresurser och att fördubbla resursproduktiviteten och graden av cirkulär ekonomi för material. I programmet betonas kommunernas och regionernas roll när det gäller att aktivera den cirkulära ekonomin. Kommunerna kan tillsammans och separat samt i samarbete med företag skapa lösningar som stöder en klimatneutral cirkulär ekonomi, bland annat lösningar i fråga om hållbar hantering av material, infrastruktur som baseras på en cirkulär ekonomi och trafik som service.

Green deal-arbetet, som grundar sig på programmet för främjande av cirkulär ekonomi, har som mål att med hjälp av frivilliga åtaganden få aktörer att identifiera de åtgärder som effektivast minskar användningen av icke-förnybara naturresurser och främjar en koldioxidsnål cirkulär ekonomi. Inom den cirkulära ekonomins nyckelområden har fem förändringsområden identifierats, som vart och ett inkluderas i green deal: Resurssmart byggd miljö, resurssmart produktion och materialåtervinning, affärsverksamhet och delningsekonomi inom hållbar konsumtion, resurssmart energiproduktion och en förnybar livsmedelskedja.

Den riksomfattande avfallsplanen blev klar 2022 och är en strategisk plan för Finlands avfallshantering och förebyggande av uppkomsten av avfall. Planen baseras på avfallsdirektivet och fastställer målen för avfallshanteringen fram till 2027. Målet är att höja återvinningsgraden åtminstone till nivån för EU:s återvinningsmål. Målen att främja materialeffektivitet och minska uppkomsten av avfall har fastställts för sex prioriterade områden: byggavfall, biologiskt nedbrytbart avfall, kommunalt avfall, elektriskt och elektroniskt avfall, förpackningsavfall och en minskning av engångsprodukter av plast.

Utvecklingen av en cirkulär ekonomi för plast i Finland främjas genom den uppdatering av färdplanen för plast som gjordes 2022. Åtgärderna i färdplanen syftar bland annat till att påskynda återanvändningen av plast och återvinningen av plastprodukter samt till att ersätta ny plast som tillverkats av fossila råvaror med återvunnen plast eller förnybara material som har producerats på ett hållbart sätt. Projektet PlastLIFE SIP – En hållbar cirkulär ekonomi för plast främjar genomförandet av Finlands färdplan för plast för 2023–2029.

Uppdateringen av Finlands bioekonomistrategi var klar 2022. Grunden för arbetet var EU:s uppdaterade bioekonomistrategi 2018 och de slutsatser om bioekonomi som Finland berett och som rådet godkände hösten 2019. Vid uppdateringen beaktades lösningar och praxis inom cirkulär ekonomi samt utnyttjande av förnybara naturresurser i högre grad än i den tidigare strategin. Genom att utnyttja bi- och avfallsflöden i högre grad, förlänga produkternas livscykel samt tillämpa planering och handlingsmodeller som ligger i linje med den cirkulära ekonomin kan man säkerställa att de åtgärder som vidtas inom bioekonomin är ekologiskt hållbara.

Statsminister Petteri Orpos regeringsprogram strävar efter att förbättra självförsörjningen, höja förädlingsgraden och minska föroreningarna genom att öka återvinningen av material och näringsämnen. Finlands roll som föregångare inom cirkulär ekonomi kan skapa nytt arbete och ny affärsverksamhet. Genom att göra ändringar i avfalls- och miljölagstiftningen vill regeringen skapa en marknad för återvunnet material, så att förnybara, biobaserade och återvunna material ersätter lösningar inom den fossila ekonomin.

Projekt med anknytning till cirkulär ekonomi finansierades under perioden 2021–2023 även via EU:s återhämtningsinstrument (Recovery and Resilience Facility, RRF). Samma projekt kan inte finansieras via det riksomfattande temat, men avsikten är att temat ska bidra till att stödja de mål om att främja cirkulär ekonomi som ingår i RRF-paketet.

2) **Mervärde för den nationella verksamheten och samarbete med den regionala strukturfondsverksamheten**

Inom ramen för den riksomfattande verksamheten eftersträvas större, skalbara demonstrationsprojekt, som överskrider landskapsgränserna och bygger på en försökskultur och framtagande av nya handlingsmodeller. De riksomfattande projekten gäller behoven i flera storområden och siktar ytterst på att kunna utnyttjas på riksnivå. Som resultat av de riksomfattande projekten produceras lösningar för den gröna omställningen, som antingen kan utnyttjas direkt på bred basis eller som kan anpassas och är skalbara. Sökandena uppmantras att producera ett omfattande mervärde samt uppföljningsprojekt som kan föras vidare med regional finansiering eller via andra nationella eller internationella finansieringsvägar.

Om ett projekt har möjlighet att få finansiering från andra finansieringskällor (t.ex. FRO) kan det inte finansieras via det riksomfattande temat.

3) **Målgrupper för verksamheten**

Företag, kommuner och samkommuner, andra regionala aktörer, högskolor, forskningsinstitut, föreningar och stiftelser.

4) **Verksamhetens konkreta innehåll och eventuella underordnade teman; vad eftersträvas med verksamheten och vilka förändringar av nuläget förväntas**

Målet med verksamheten är att stärka och utveckla handlingsmodeller och innovationer kopplade till cirkulär ekonomi, särskilt inom de fem centrala förändringsområdena i programmet för främjande av cirkulär ekonomi. Temat cirkulär ekonomi fokuserar på projekt som ger ett mervärde, i vilka man utvecklar lösningar för att minska uppkomsten av avfall, återvinna material och rationalisera råvaruförbrukningen samt stöder genomförandet av green deal-avtalen för cirkulär ekonomi. Målet är metodinnovationer med vars hjälp man alltifrån värdekedjornas början ändrar sätten att producera produkter och tjänster så att de beaktar den cirkulära ekonomin.

Projekten ska i möjligaste mån stärka synergieffekterna mellan miljöministeriets riksomfattande teman.

Principen om att inte orsaka betydande skada (Do no significant harm) har en central roll i den gröna omställningen, och innebär att projekten inte får orsaka betydande skada för något av de miljömål som fastställts i EU:s taxonomiförordning. Projekten ska beakta DNSH-principen, till den del den är väsentlig i projektet i fråga.

Projekten kan vara kopplade till exempelvis följande delområden av temat:

- Försök som är reproducerbara i olika regioner och landskap och som stöder lösningar och handlingsmodeller för konceptet ”produkt som tjänst”, för delning och gemensam användning samt för reparation, återanvändning och återtillverkning.
- Utökad resurseffektivitet, minskad användning av naturresurser och utveckling av nya handlingsmodeller och värdekedjor för exempelvis delning och användning av material, produktionskapacitet och biflöden bland annat inom nätverket för industriella symbioser (FISS).
- Utveckling av smart material- och informationshantering, som i första hand syftar till att förebygga uppkomsten av avfall, förbereda för återanvändning och återvinna material och biflöden (avfallslagens prioritetsordning).
- Stöd till utveckling av mer omfattande lösningar och handlingsmodeller som främjar en klimatneutral cirkulär ekonomi och är gemensamma för kommuner, företag, forskningsinstitut och den tredje sektorn.

- Stöd till utveckling av upphandlingsmodeller och samarbete som gäller innovativa och koldioxidsnåla lösningar för cirkulär ekonomi inom ramen för offentlig upphandling, särskilt införande och tillämpning.
- Demonstration av naturbaserade lösningar som en del av den cirkulära ekonomin samt utveckling av handlingsmodeller som kan användas på riksomfattande nivå och av lösningar för cirkulation och återvinning av näringsämnen.

5) Samarbete, partnerskap, gemensam utveckling; vilka aktörer deltar i planeringen och genomförandet, i vilka roller; hur har målgrupperna involverats

De projekt som ansökan gäller ska i princip vara samarbetsprojekt mellan flera aktörer och genomföras inom flera landskap. Gemensam utveckling och målgrupperna ska beaktas redan i planeringsskedet.

För temana energieffektivitet, klimatförändringen och cirkulär ekonomi som miljöministeriet ansvarar för har det inrättats ett gemensamt samordningsprojekt, som har i uppgift att förstärka verksamhetens effekter och resultat genom att facilitera det ömsesidiga samarbetet mellan projekten inom varje tema och samarbetet mellan de olika temana samt att aktivera de sökande och skapa nätverk mellan dem. Syftet med samordningsprojektet är även att föra samman riksomfattande och regionala strukturfondsprojekt och andra centrala projekt som genomförs inom samma tema. Projektet ansvarar för omfattande intern och extern information och kommunikation om den riksomfattande verksamheten samt för att samla och sprida bästa praxis som hänför sig till temat.

6) Mätning av resultaten och indikatorer som används

Resultaten mäts och indikatoruppgifterna tillhandahålls i enlighet med den förmedlande myndighetens anvisningar med beaktande av det nationella strukturfondsprogrammet och dess krav när det gäller att mäta och tillhandahålla resultat och indikatorer.

För projekt som finansieras via ett riksomfattande mål kan det dessutom fastställas en temaspecifik metod för att mäta och följa upp resultaten (t.ex. en separat utredning).

7) Fortsatt verksamhet efter det att de projekt som hör till temat har avslutats

De aktörer som genomför projektet ska redan i ansökningsskedet ta ställning till hur projektet ska föras vidare och resultaten kunna utnyttjas även i ett bredare perspektiv. Målet är att projekten ska leda till att det i Finland skapas nya handlingsmodeller och bästa praxis på området cirkulär ekonomi, och att dessa handlingsmodeller och denna praxis möter utmaningarna i samband med klimatneutraliteten och den gröna omställningen samt att de även kan utnyttjas efter det att projekten har avslutats.

8) Kommunikationsplan

De aktörer som genomför projektet ska redan i ansökningsskedet ta ställning till kommunikationen, utarbeta en kommunikationsplan och vid behov rapportera om hur kommunikationen genomförs. Den förmedlande myndigheten informerar för sin del enligt en gemensam överenskommelse om projekten inom det riksomfattande temat.